

JAROMÍR ČELAKOVSKÝ A ČESKÁ EXPEDICE PŘI RAKOUSKÉM HISTORICKÉM ÚSTAVU V ŘÍMĚ*

Jitka Rauchová

Mohutný impuls pro příliv historiků do Říma znamenala léta 1880–1881, kdy papež Lev XIII. otevřel pro veřejná bádání Tajný vatikánský archiv (Archivio Segreto Vaticano).¹ Ten byl založen roku 1611 z popudu papeže Pavla V. a jeho cílem bylo uchování všech dokumentů vztahujících se k vládě univerzální církve.² Historici 19. století si byli vědomi nesmírné ceny, kterou materiály uložené ve Vatikánu mají pro poznávání dějin křesťanské Evropy, za zdi archivu se však podařilo proniknout málokomu – do archivu směli pouze papež, prefekt, katoličtí panovníci či osoby, kterým se podařilo získat zvláštní povolení.³ Mezi první historiky, kterým se této výsady dostalo, patřil v roce 1823 Georg Heinrich Pertz,⁴ o čtrnáct let později jeho příkladu následoval František Palacký.⁵

Po prvotních soukromých zájezdech badatelů začaly záhy po otevření archivu vznikat zahraniční ústavy.⁶ Jako první z nově koncipovaných ústavů zaměřených na archivní výzkum vznikl v roce 1881 Rakouský historický ústav v Římě (Istituto Austriaco di Studi storici), v roce 1883 byl založen Italský historický ústav (Istituto Storico Italiano). Až o pět let později vznikl Římský ústav katolicky orientované Společnosti Görresovy (1888).⁷ Ve stejném roce byl zřízen i druhý významný německý podnik – Královský pruský historický ústav, do něhož zajížděli především historici z protestantských německých zemí. V prvním desetiletí po otevření vatikánského archivu tak německy mluvící historici tvořili téměř 50 procent z badatelů a členové pruského ústavu v badatelně časem obsadili šestnáct míst, což snižovalo výzkumné možnosti dalších institutů.

O výzkumy ve vatikánských archivech a knihovnách se samozřejmě zajímali i čeští badatelé. Měli ostatně nač navázat, protože již před oficiálním otevřením pracovali v archivech někteří badatelé z českých zemí. Kromě Františka Palackého se to podařilo rovněž Bedovi Dudíkovi,⁸ který do Říma přicestoval v říjnu 1852.⁹ V roce 1882 pak do Říma za účelem výzkumu přicestoval na své náklady první ředitel Českého zemského archivu Antonín Gindely. Ten již od roku 1883 systematicky usiloval o to, aby byl vatikánský výzkum zařazen do úkolů zemského archivu.¹⁰ Po Gindelym zavítali do Říma ještě další badatelé, spjatí s českými zeměmi: stipendista Rakouského ústavu Emil Werunsky (1883–84), rajhradští benediktýni Jan Navrátil a Karel Alois Šťastný (1884–85) a profesor německé univerzity v Praze Adolf Bachmann (1887).¹¹

V této době už čeští historici důrazně upozorňovali na nutnost průzkumu vatikánských archivů, jejichž materiály mohou napomoci porozumění českým dějinám, a neváhali využít i vlivných politických přímluvců. Osobnost Františka Palackého, prvního vatikánského badatele, se v této době stala žádaným argumentem. V českém zemském sněmu byl návrh na financování českého výzkumu ve Vatikánu poprvé předložen staročeským poslancem, jinak též knihkupcem a nakladatelem činným v pražské městské správě, Františkem Kyt-

kou¹² 13. ledna 1886.¹³ Na pořadu jednání sněmu byla zpráva o činnosti zemského archivu, jejímž referentem byl Josef Jireček. Kytkův návrh byl sněmem jednoznačně přijat, Jireček však upozornil na fakt, že rozpočet pro následující rok již byl uzavřen a celou záležitost je tak nutné předat rozpočtové komisi.

Ve stejném roce pak vydal v Atheneu článek *Desideria a desiderata* Jaroslav Goll, v němž navrhl způsob organizace badatelské práce i její finanční zajištění.¹⁴

Kytkův návrh byl předán rozpočtové komisi, ještě 20. ledna však nebyl vyřízen. Zemský výbor jej tudíž předložil znovu společně s dobrozdáním ředitele zemského archivu Antonína Gindelyho. Ten v něm obhajoval význam vatikánských výzkumů, vyžadoval jejich pečlivou organizaci a načrtl i první pracovní plán. Jako optimistický se jeví Gindelyho předpoklad, že vzhledem k charakteru českých dějin by pět badatelů, z nichž každý by se soustředil na jedno historické období, mohlo celý výzkum provést v horizontu dvou až tří let s celkovými náklady 15–20 tisíc zlatých.¹⁵ Přepisy z vatikánských fondů by se poté staly majetkem zemského archivu, který by rozhodl o jejich dalším využití.¹⁶

Poměrně vysoká agilnost českých historiků a jejich nátlak na zemský sněm byly nepochybně vedle vědomí nevyčísitelné hodnoty vatikánských pramenů motivovány i úspěchy zahraničními – tradičním sokem byli Čechům především německy mluvící badatelé a Maďaři, kteří s velkým zaujetím v Římě bádali především díky podpoře církevních kruhů.¹⁷ O vyslání vlastní expedice navíc ve stejné době usilovali i rakousko-uhersští Poláci. Těm se podařilo s podporou haličského sněmu zemskou expedici vyslat do Rakouského institutu v Římě již v roce 1886.

Zemský výbor se ke Kytkově návrhu vrátil až 10. prosince 1886, kdy byla opět bilancována roční činnost zemského archivu. Protože rozpočtová komise v celé záležitosti nepostoupila,¹⁸ byla vatikánská otázka odložena a následně projednána jako šestý bod zasedání Českého zemského sněmu dne 8. ledna 1887. Zpravodajem se stal František Ladislav Rieger, který hovořil nejen o důležitosti archivních materiálů, ale na základě zkušeností badatelů Rakouského ústavu vyčíslil i náklady. Jeden badatel by tak dle jeho slov stál ročně 1250 zlatých. Součástí jeho proslovu byl i návrh na zřízení zvláštní historické komise při zemském sněmu, která by koordinovala publikační činnost zemského archivu, ale i případný vatikánský výzkum.

Po Riegrově výstupu se o slovo přihlásil mladočeský poslanec Jaromír Čelakovský,¹⁹ čerstvý mimořádný docent právních dějin Univerzity Karlovy a vynikající řečník. Ten ve svém projevu souhlasil s Riegrovým návrhem na zřízení historické komise a předeslal svůj cíl objasnit význam výzkumů ve vatikánských archivech, neboť se dle jeho názoru jedná „o jednu z nejdůležitějších otázek vědeckých“. V rozsáhlé řeči vysvětlil, jakým způsobem je archiv organizován a jaké typy pramenů se v něm nacházejí, následně vylíčil dějiny archivního bádání ve Vatikánu, jmenoval všechny Čechy, kteří se do archivů na povolení dostali, ale pohovořil i o aktivitách ostatních ústavů a o významu materiálů z jednotlivých pontifikátů pro české dějiny.²⁰ V porovnání s aktivitami ostatních národů upozornil na nízkou angažovanost českých historiků, kteří prameny ke starším českým dějinám vydávají pouze v nedostačující podobě regist.

Čelakovský následně předestřel, jak by mohl vatikánský výzkum vypadat po praktické stránce. Dle jeho představ se měl na výzkumu podílet vedle českého i moravský zemský sněm a badatelé by byli do Itálie vysíláni na základě vypsání stipendií. Čelakovský tímto požadavkem, který byl uveden do praxe, snad cíleně oslabil vliv zemského archivu,

v rámci jehož správy byl původně celý návrh projednáván, na výběr vatikánských badatelů. Do Říma tak odjížděli nikoliv pouze úředníci, ale i absolventi historického semináře pražské univerzity či Ústavu pro rakouský dějepyt.

Čelakovského obsáhlá a sofistickovaná řeč byla po svém skončení odměněna hlasitým provoláváním slávy, potleskem a gratulacemi. V čem tkvěl ve skutečnosti Čelakovského přínos pro zřízení české expedice? Nepochybně v popularizaci této myšlenky pro širší veřejnost. Čelakovský byl přímým představitelem historické vědy, působil v té době v pražském městském archivu. Zároveň byl politicky činný a jeho výstup tak byl považován nejen za vyjádření znalce oboru, ale i člověka s bohatými politickými zkušenostmi a konexemi. Společně s Josefem Jirečkem a Františkem Kvíčalou patřil během svého krátkého působení v říšském sněmu na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let k předním odborníkům na školskou problematiku a podílel se rovněž na rozdělení pražské univerzity.²¹ Právě Čelakovský navíc na zemském sněmu prosazoval financování historického bádání – ať už šlo o zahraniční cesty, či o vydávání pramenných edicí. Jeho řeč sice nebyla původní, byla v první řadě založena na materiálech, které již dříve poskytl zemskému sněmu Antonín Gindely, Čelakovský však význam Vatikánu zasadil do širších a pro poslance bez historického vzdělání srozumitelnějších souvislostí.

Poslanec František Kytka následně vznesl návrh zařadit do zemského rozpočtu 3000 zlatých na přípravné práce a rozšířit badatelskou činnost v Itálii i na výzkum archivu benátského konzulátu, což bylo poslanci přijato.²² Říšská rada navíc do začátku přispěla 6000 zlatými, což bylo v čase úsporných opatření nebývale velkorysé gesto. Pro realizaci vatikánských bádání tak mohly být učiněny další nezbytné kroky.

Zatímco v životopise Františka Kytky se stal jeho podíl na založení české expedice vítanou položkou,²³ pro život Jaromíra Čelakovského se nejednalo o nijak významný moment. Ve svých pamětech této okolnosti nevěnoval žádnou pozornost.²⁴ Sami římstí stipendisté však jeho řeč ve sněmu připomínali ještě s odstupem mnoha let – ve své recenzi Kroftou editovaného svazku vatikánských Monument se o ní zmínil Vojtěch Jaromír Nováček,²⁵ o téměř čtyřicet let později ji připomněl ve svém pojednání o římských výzkumech i Zdeněk Kristen.

Historická komise při českém zemském sněmu, jejímž členem se stal i Jaromír Čelakovský, byla zřízena výnosem zemského výboru 9. března 1887 a zahájila svou činnost 16. března 1887.²⁶ Jednací řád komise byl schválen na zemské schůzi 20. července 1887.²⁷ Úkolem komise byl v první řadě dohled nad zemským archivem a publikacemi, dohlížet však měla i na vatikánský výzkum: měla vybírat badatele, ustavovat vydavatele a redaktory. „*Úkolem historické komise zemské jest na předním místě, aby řídila vědeckou stránku bádání, kteráž na náklad Království českého v archivech italských a římských a mimoto také v jiných archivech a bibliotékách pro dějiny české se konají.*“²⁸

Na podzim 1887 do Itálie odjeli první dva zemští badatelé²⁹ – stali se jimi skriptor pražské univerzitní knihovny Ferdinand Tadra³⁰ a treboňský archivář František Mareš.³¹ Jejich úkolem bylo vyhledat v papežských registrech bohemika, která měli opsat či zregestrovat. Do Říma dorazili 1. listopadu 1887 a toto datum bývá tradičně považováno za zahájení českých výzkumů vatikánských archivů. Stále však nebyl definován přesný pracovní program české expedice a výzkumy tudíž byly značně roztráštěné. Teprve v 5. září 1894 zemský výbor na popud historické komise rozhodl, že ve Vatikánu shromážděný materiál bude vydáván v ucelené ediční řadě nazvané *Monumenta Vaticana res gestas*

Bohemicas illustrantia.³² Edice, financovaná ročně částkou 3000 zlatých, měla navázat na vatikánské výzkumy Františka Palackého, za vhodnou dobu k započítí edice tak byl shledán počátek 14. století, kdy vymřel rod Přemyslovců. Komise však nakonec byla nucená vnějšími okolnostmi přehodnotit své původní plány³³ a posunula počátek prací české expedice k pontifikátu Klimenta VI. (1342–1352).³⁴ Shromažďovaný materiál měl mít vazbu k celým zemím Koruny české, tedy i k Moravě a Slezsku.³⁵ Vypracování podrobného publikačního a pracovního plánu se stalo úkolem zvláštní tříčlenné subkomise, která byla zvolena 22. května 1894. Jejím členem se stal rovněž Jaromír Čelakovský.³⁶ Podle představ subkomise měl každý pontifikát odpovídat jednomu dílu edice, nakonec však došlo v některých případech ke spojení více pontifikátů. Jednotlivé svazky edice měly vycházet v nakladatelství bratří Grégrů.

Činorodost vatikánských stipendistů však nebyla příliš velká, rozsáhlou kritiku si vysloužil zejména editor prvního svazku edice Ladislav Klicman. Ten byl od roku 1895 systematicky upomínán nakladatelem o urychlené dodání materiálů. Dlužno podotknout, že ještě v roce 1903 Klicman blokoval korektury.³⁷ V roce 1898 se tak na bedra stipendistů, kterými nebyli pouze Češi, ale i čeští Němci, archiváři, či absolventi německé univerzity, strhla vlna kritiky a nařčení z lajdáctví a mrhání penězi na úkor země české. Celá záležitost, nazývaná dobovým tiskem jako vatikánská aféra, však měla širší pozadí; souvisela se snahou zemského archivu, v jehož čele stál po smrti Antonína Gindelyho František Dvorský,³⁸ získat nárok na vatikánské výzkumy a zároveň i s nespokojeností nastupující generace historiků s ediční prací zemského archivu.

O co konkrétně se ve vatikánské aféře jednalo? V roce 1899 se hlavní zemský archivář a člen zemské historické komise František Dvorský snažil prosadit u zemského výboru ustanovení, podle něhož měli vatikánský výzkum napříště provádět pouze úředníci zemského archivu, kteří mají zkušenost s archivním materiálem a jeho zpracováním. Ve stejné době se tak objevila kritika úrovně vatikánských bádání, konkrétně práce stipendistů, kteří nebyli pracovním způsobem vázání na zemský archiv. V pozadí celého útoku stál právě František Dvorský. Celou záležitostí se začala zabývat zemská historická komise, jejímiž členy byli kromě jiných i František Dvorský a Jaromír Čelakovský. Právě druhý ze jmenovaných pronesl na zasedání výboru podstatnou řeč, v níž konstatoval špatnou volbu stipendistů (nikoho konkrétně však nejmenoval) a jejich nezkušenost, přimlouval se však zároveň i za nutnost vysílání mladých badatelů.³⁹ Nakonec tedy bylo ustanoveno, že do Říma bude vyjíždět jeden stipendista a jeden úředník – v archivu bylo dokonce k tomuto účelu v roce 1900 zřízeno místo třetího adjunkta, kterým se stal na přímluvu Bedřicha Schwarzenberga a Jaroslava Golla Jan Bedřich Novák.

Toto smírné řešení sice slavilo úspěch, kritika zemského archivu, vedeného Dvorským, však neustávala a přiživována byla i liknavostí ve vydávání vatikánských edicí. Dokonce někteří novináři uvažovali o vhodnosti zřízení speciálního místa pro ředitele zahraničních archivních výzkumů. Zemská historická komise po dlouhých průtazích nakonec 16. července 1903 rozhodla, aby archivní úředníci, podílející se na vatikánském výzkumu, věnovali všechn svůj čas přípravě edice i na úkor povinností v archivu. Proti tomuto rozhodnutí se František Dvorský ostře ohradil s poukazem, že v takovémto případě nebude archiv schopen vykonávat svou agendu. Jedinými osobami, které nebyly zainteresovány na přípravě edic, totiž byli pouze František Dvorský a Julius Pažout. Celý spor, který měl širší souvislosti a nejspíše v něm sehrál určitou úlohu i konkurenční boj (Dvorský převzal

Čelakovského zakázku na sepsání dějin Židů), nakonec vygradoval Dvorského žádostí o penzionování, již bylo neprodleně vyhověno.⁴⁰

Edice vatikánských Monument nakonec v první dekádě dvacátého století přeci jen vycházet začala, skvělého ohlasu se dočkaly zejména svazky editované Kamilem Kroftou a Janem Bedřichem Novákem. Sám Čelakovský vytěžil z vatikánských opisů, uložených v zemském archivu, některé cenné poznatky pro vlastní spisy. Určitým paradoxem zůstává, že během průtahů v českém zemském výboru v letech 1908–1912 přestala zemská historická komise prakticky fungovat a všechny aktuální záležitosti, spojené s vatikánskými výzkumy, stejně převzal do své kompetence zemský archiv. Krátce před válkou vyjeli do Říma poslední stipendisté. Ve větší míře však mohl být výzkum obnoven až po ukončení válečného konfliktu – bohužel již bez účasti Jaromíra Čelakovského.

Poznámky

- * Tento příspěvek vznikl v rámci projektu Grantové agentury ČR, projekt P 410/12/0726, jehož nositelem je Filozofická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích.
- 1 K tématu otevření vatikánských archivů např. Il libro del centenario. L'Archivio Segreto Vaticano a un secolo dalla sua apertura 1880/1–1980/1. Città del Vaticano 1981; FROESE, A.: „Da gingen ihnen die Augen auf“. Die Öffnung des Vatikanischen Geheimarchiv für historische Forschungen im 19. Jahrhundert: Mäzenatentum und Wissenschaftspolitik im Zeichen Papstkreuzes. In: HLAVAČKA, M. – POKORNÁ, M. – PAVLÍČEK, T. W. et alii: *Collective and Individual Patronage and the Culture of Public Donation Civil Society in the 19th and 20th Centuries in Central Europe*. Prague, Institute of History, 2010, s. 278–332.
  - 2 PAZDEROVÁ, A.: Tajný vatikánský archiv (Archivio Segreto Vaticano). *Archivní časopis*, 46, 1996, č. 1, s. 8–16.
  - 3 KRISTEN, Z.: Sto let českého výzkumu historického v Římě. In: KRISTEN, Z.: *Za odkazem Františka Palackého. Tři staletí z doby nesvobody*. Praha, Ladislav Kuncic, 1948 (reprint Nový Jičín, Okresní vlastivědné muzeum 1998), s. 9–51, zde s. 12.
  - 4 PERTZ, G. H.: Italienische Reise vom November 1823 bis August 1824. In: *Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde*, Bd. 5. Hannover, Hahn, 1824/1825, s. 1–514.
  - 5 Postřehy ze své cesty František Palacký popsal v díle *Literární cesta do Itálie*. PALACKÝ, F.: *Literarische Reise nach Italien im Jahre 1837 zur Aufsuchung von Quellen der böhmischen und mährischen Geschichte*. Prag, Kronberger und Řivnač, 1838.
  - 6 ELZE, R.: L'Apertura dell'Archivio Vaticano e gli Istituti storici stranieri in Roma. *Archivio della Società Romana di Storia Patria*, 100, 1977, s. 81–91.
  - 7 KLICMAN, L.: Z Vatikánu III. *Český časopis historický*, 1, 1895, č. 4, s. 231–246, zde s. 231.
  - 8 Dudík o své cestě sepsal dvousvazkové dílo *Iter Romanum*, které vyšlo roku 1855 ve Vídni.
  - 9 KRISTEN, Z.: Sto let českého výzkumu historického v Římě, s. 15.
  - 10 KROFTA, K.: Antonín Gindely. *Zprávy Zemského archivu Království českého*, 4, 1915, s. 145–396, zde s. 254.
  - 11 Detailně k výzkumům jednotlivých badatelů KROFTA, K.: *České bádání v archivu Vatikánském. Zprávy Zemského archivu Království českého*, 1, 1906, s. 24–61, zde s. 24–28.
  - 12 František Kytka (1845–1898), knihkupec, nakladatel, poslanec českého zemského sněmu za staročeskou stranu. Blíže ř. František Kytka, *Národní politika*, 21. prosince 1898, s. 3.
  - 13 Istituto Storico Austriaco di Roma, I 19 – Akten, fasz. 10 – Polnische und böhmische Expeditionen, n. 22 – Tisk LII. – Zpráva komise rozpočtové o resoluci podané posl. Kytkou v sezení 13. ledna 1886 v příčině prozkoumání vatikánských archivů vlasteneckými badateli, 10. prosince 1886.
  - 14 Na něm by se měla dle jeho názoru vedle mecenášů podílet česká zemská správa. GOLL, J.: *Desideria desiderata. Atheneum*, 3, 1886, s. 181–188.
  - 15 KRISTEN, Z.: Sto let českého výzkumu historického v Římě, s. 15.
  - 16 Istituto Storico Austriaco di Roma, I 19 – Akten, fasz. 10 – Polnische und böhmische Expeditionen, n. 22 – Tisk LII. – Zpráva komise rozpočtové o resoluci podané posl. Kytkou v sezení 13. ledna 1886 v příčině prozkoumání vatikánských archivů vlasteneckými badateli, 10. prosince 1886.
  - 17 Maďaři vydali v roce 1886 rozsáhlý svazek edice Monumenta Vaticana historiam Hungariae illustrantia z období 1524–26. Istituto Storico Austriaco di Roma, I 19 – Akten, fasz. 10 – Polnische und böhmische Expeditionen, n. 15 – Stenografická zpráva – XIII. sezení IV. zasedání českého zemského sněmu z roku 1883 z 8. ledna 1887.

- 18 Tamtéž, n. 22 – Tisk LII. – Zpráva komise rozpočtové o resoluci podané posl. Kytkou v sezení 13. ledna 1886 v příčině prozkoumání vatikánských archivů vlasteneckými badateli, 10. prosince 1886.
- 19 Jaromír Čelakovský (1846–1914), právní historik, poslanec za mladočeskou stranu v Českém zemském sněmu a v Říšské radě. Blíže KROFTA, K.: Jaromír Čelakovský. Nar. 21. března 1846, zemř. 16. října 1914. *Český časopis historický*, 20, 1914, č. 4, s. 375–378; HLAVÁČKA, M.: Historik a archivář Jaromír Čelakovský (1846–1914). Pokus o psychografii. In: *Růže stolistá. F. L. Čelakovský 1799–1999. Sborník příspěvků. Mezinárodní vědecká konference*. Strakonice, Muzeum středního Pootaví, 1999 s. 166–170; VELEK, L.: Respektující rivalita: Jaroslav Goll a Jaromír Čelakovský na mocenském poli české historiografie. In: JIROUŠEK, B. – BLÜML, J. – BLÜMLOVÁ, D. (edd.): *Jaroslav Goll a jeho žáci*. České Budějovice – Pelhřimov, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Historický ústav – Nová tiskárna Pelhřimov, 2005, s. 193–242.
- 20 Istituto Storico Austriaco di Roma, I 19 – Akten, fasz. 10 – Polnische und böhmische Expeditionen, n. 15 – Stenografická zpráva – XIII. sezení IV. zasedání českého zemského sněmu z roku 1883 z 8. ledna 1887.
- 21 VELEK, L.: Respektující rivalita, s. 214.
- 22 Istituto Storico Austriaco di Roma, I 19 – Akten, fasz. 10 – Polnische und böhmische Expeditionen, n. 15 – Stenografická zpráva – XIII. sezení IV. zasedání českého zemského sněmu z roku 1883 z 8. ledna 1887.
- 23 Srov. † František Kytka, *Národní politika*, 21. prosince 1898, s. 3.
- 24 Srov. ČELAKOVSKÝ, J.: *Moje zápisky 1871–1914* (K vydání připravili L. Velek a A. Velková). Praha, Scriptorium, 2004.
- 25 Národní archiv Praha, fond Registratura Archivu země české, kart. 1, inv. č. 357 – Monumenta Vaticana, Recenza V. J. Nováčka.
- 26 Komise byla jmenována 9. března 1887. Jejími členy byli Antonín Gindely, kanovník Klement Borový, Jaromír Čelakovský, Josef Emler, Jaroslav Goll, Josef Kalousek a Wácslav Wladiwoj Tomek, za německé historiky pak Adolf Bachmann, August Fournier a gymnaziální ředitel Gottlieb Biermann. Předsedou komise se stal Tomek. Podle usnesení výboru z roku 1893 se měl stát členem komise automaticky ředitel zemského archivu. Za zemělé členy byli postupně do komise jmenováni: František Dvorský (1893), Jaromír Hanel (1897), Bohuš Rieger (1899), Emil Werunski (1899), Samuel Steiner (1902), Josef Pekař a Josef Šusta (oba 1908). Komise se naposledy sešla 18. února 1908, kdy byl jejím předsedou po zemělem Tomkovi zvolen Jaroslav Goll. KRISTEN, Z.: Sto let českého výzkumu historického v Římě, s. 44 (poznámka 6).
- 27 Národní archiv Praha, fond Registratura Archivu země české, kart. 1, inv. č. 180 – Správa archivu 1878–1903, Jednací řád historické komise pro Království české.
- 28 Tamtéž.
- 29 Badatelé měli povinnost podávat pravidelné zprávy o činnosti českému zemskému sněmu a vedení Rakouského historického ústavu v Římě. Zatímco v Národním archivu se z období před vznikem Československého historického ústavu v Římě zachoval pouze zlomek zpráv ve fondu Archiv země české (Národní archiv Praha, fond Registratura Archivu země české, inv. č. 423, kart. 258 – Výzkum archivů římských a vatikánských), víceméně celistvá řada zpráv českých řádných i mimořádných členů je uložena v archivu Rakouského ústavu v Římě (Istituto Storico Austriaco di Roma, Personal register A, I 1–I 5–Berichte).
- 30 Ferdinand Tadra (1844–1910), historik a editor, kustod pražské univerzitní knihovny. Zabýval se českými dějinami 14. a 15. století. Blíže HLAVÁČEK, I.: Český historik a editor Ferdinand Tadra. In: HLAVÁČEK, I.: *O mých předchůdcích i současnících. Soubor studií k dějinám archivnictví, historiografie a pomocných věd historických*. Praha, Národní archiv, 2011, s. 203–228.
- 31 František Mareš (1850–1939), třeboňský knížecí archivář, historik. Studoval na univerzitě ve Vídni a v Institut für österreichische Geschichtsforschung. V letech 1874–1878 působil ve schwarzenberském centrálním archivu ve Vídni, poté byl přeložen do Třeboně. ĐURČANSKÝ, M.: František Mareš (28. 12. 1850 – 12. 2. 1939). 150. výročí narození. *Akademický bulletin AV ČR*, 8, 2000, č. 12, s. 5.
- 32 Národní archiv Praha, fond Registratura Archivu země české, kart. 1, inv. č. 357 – Monumenta Vaticana, Schválení návrhu zemské historické komise.
- 33 KROFTA, K.: České bádání v archivu Vatikánském, s. 35.
- 34 K vůdčím představitelům české historické obce sledovaného období vyhroceně kritický Vlastimil Kybal tuto situaci v roce 1913 komentoval následovně: „*české expedici nezbýlo, než opustiti pole, na kterém pracovala po šest roků*“. KYBAL, V.: Čeští historikové v Římě. In: KYBAL, V.: *Drobné spisy historické*. Praha, Pelcl, 1915, s. 78–116, zde s. 87–88.
- 35 Výzkum měl být zaměřen na diecézi pražskou, litomyšlskou, olomouckou, vratslavskou a míšeňskou. ERŠIL, J.: Monumenta vaticana. In: *130 let zemského archivu. Sborník příspěvků z konference konané u příležitosti 130. výročí založení a 100. výročí úmrtí jeho zakladatele a 1. ředitele prof. A. Gindelyho*. Praha, Státní ústřední archiv v Praze, 1993, s. 34–41, zde s. 35.
- 36 Do komise byli kromě Jaromíra Čelakovského zvoleni Adolf Bachmann a Josef Emler. Tamtéž.
- 37 Národní archiv Praha, fond Registratura Archivu země české, kart. 1, inv. č. 357 – Monumenta Vaticana, Dopis L. Klicmanovi.
- 38 František Dvorský (1839–1907), český zemský archivář. Blíže BÍLEK, K.: *Archivář František Dvorský a Sobotka*. Sobotka, Městské kulturní středisko, 2010.
- 39 K tomuto tématu neúplněji VELEK, L.: Respektující rivalita, s. 228–238.
- 40 BÍLEK, K.: Archivář František Dvorský, s. 27–29.

Jaromír Čelakovský and The Czech Expedition at the Austrian Historical Institute in Rome

Jitka Rauchová

Summary

When under the decision of pope Leo XII Vatican archives were made open in 1881, Czech historic public began to occupy themselves with the possibility to send researchers, who would examine the roots related to Czech history. The proposal to establish Czech expedition was approved at the Czech Land Parliament session on 8. January 1887. An important role in the successful negotiations was played by Member of Parliament and legal historian Jaromír Čelakovský, who, in an extensive speech, illuminated the significance of Vatican archives for Czech history. Although his speech was not authentic; it was primarily based on materials, which were formerly provided to the Land Parliament by Antonín Gindely. Čelakovský, nevertheless, put the importance of Vatican into wider context, which was more comprehensible to members of parliament lacking historical education. Jaromír Čelakovský subsequently also became a member of newly established board of history at Czech Land Parliament, whose responsibility was to control and supervise. He had thus immediate impact on the activity of Czech expedition in Rome until the beginning of the First World War.

Translated by Marika Vidrová